

Nr 223.

Av herr **Vennerström m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående inrättande av en hovrätt för de fyra nord-
ligaste länen.

I anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda äskande om anslag till en extra, nionde division i Svea hovrätt få undertecknade anföra följande.

Till år 1890 utgjordes såväl Svea som Göta hovrätter av fem divisioner vardera. Sistnämnda år ökades divisionsantalet i Svea hovrätt till sex.

1896 verkställdes en överflyttning av en division från Göta hovrätt till Svea, som därigenom erhöll sju divisioner.

Från och med 1904 har Svea hovrätt åtta divisioner. 1918 blev den åttonde divisionen ordinarie.

Genom proposition nr 282 vid 1920 års riksdag begärdes anslag för beredande under år 1921 av tillfällig förstärkning av Svea hovrätts arbetskrafter med en nionde, extra division för behandling huvudsakligen av vädjade mål. I årets statsverksproposition begäres anslag för samma divisions upprätthållande under år 1922. Enligt departementschefens uttalande i förra årets proposition hade den extra divisionen beräknats behöva vara i verksamhet under tre år. I årets statsverksproposition uttalar departementschefen, att det synes vara tydligt, att nämnda tid av tre år icke skall visa sig tillräcklig.

I sammanhang med varje ökning av divisionernas antal i Svea hovrätt över sex har inom riksdagen motionerats därom, att hovrätten i stället måtte delas på det sätt, att några divisioner, två eller tre, förlades till en norrländsk stad med de nordligaste länen till jurisdiktionsområde. Av olika skäl, vilka icke längre torde äga giltighet, avslogos dessa motioner såväl 1896 som — trots tillstyrkande av sammansatta stats- och lagutskottet — även 1904. I närvarande ögonblick synas *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 4 saml. 81 häft. (Nr 223—224.)* 1

anledningarna vara större än någonsin att, i stället för att fortgå på den inslagna vägen med ökning av divisionsantalet i Svea hovrätt, inrätta en särskild hovrätt för Norrland.

Lagkommittén 1815.

I lagkommitténs år 1815 avgivna utlåtande föreslogs, att rikets dåvarande två hovrätter, Svea och Göta, skulle utflyttas till särskilda orter, och fördelas så, att varje sådan hovrätt i allmänhet skulle utgöras av allenast en division.

Äldre lagberedningen 1842.

Äldre lagberedningen stannade åter igen i ett 1842 avgivet utlåtande i en alldeles motsatt uppfattning och föreslog icke någon ökning av det dåvarande antalet hovrätter. Under mellantiden hade hovrätten över Skåne och Blekinge inrättats år 1821.

Nya lagberedningen 1884.

Nya lagberedningen motsatte sig också i sitt 1884 avgivna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning sönderstyckningen av hovrätterna i en mångfald mindre, men föreslog en ökning av antalet hovrätter till fem, nämligen förutom nuvarande tre hovrätter en ny hovrätt för västra Sverige i Göteborg samt en hovrätt i Norrland. I fråga om den norrländska hovrätten yttrade nya lagberedningen:

»Sedan den äldre lagberedningens första yttrande avgavs, hava i åtskilliga landsdelar inträtt förändringar i folkmängd, industri och samfärdsel av den beskaffenhet, att en förändring även i hovrättsindelingen synes vara, om ock ej ur processuell synpunkt ovillkorligen nödig, dock i hög grad praktiskt lämplig och gagnelig. Särskild uppmärksamhet förtjäna härvid de norrländska landskapen, vilka erhållit en ständigt växande betydelse, som för ett halvt sekel sedan knappt kunde förutses. Det beroende i ekonomiskt avseende, vari såväl städer som landsbygd på den tiden stodo till huvudstaden, har lämnat rum för en självständigare ställning, och affärsrörelsens centrum är icke lika uteslutande som förr befintligt i Stockholm. På sådan grund borde med allt skäl kunna antagas, att övervägande fördelar skulle uppstå för den löftesrika norrländska bygden, därest även rättsskipningen i högre instans flyttades närmare affärlivets nya huvudplatser. Ur denna synpunkt föreställer sig beredningen, att frågan om inrättandet av en särskild hovrätt för Norrland eller rättare sagt för de nordligaste länen bör utan uppskov tagas under omprövning.»

Förstärkta lagberedningen 1887.

Förstärkta lagberedningen biträdde i sitt år 1887 avgivna betänkande nya lagberedningens förslag i förevarande avseende. Beträf-

fande hovrätternas antal voro fyra ledamöter av den stora beredningen, herrar Liss Olof Larsson, Er. Gust. Boström, A. P. Danielson och Anders Persson, så till vida av skiljaktig mening, att de funno en tillökning i hovrätternas dåvarande antal allenast med en vara tillfyllest och ansågo den nya hovrätten böra förläggas till Norrland. Förstärkta lagberedningen med dess 26 ledamöter, representanter för domarkåren och riksdagen, påyrkade alltså enhälligt inrättandet av en norrländsk hovrätt.

Sedan Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1896 års riksdag i enlighet med av föregående års riksdag givna anvisningar föreslagit en överflyttning av en division från Göta till Svea hovrätt, varigenom divisionsantalet i denna senare skulle ökas till sju, föreslogs i två inom riksdagen väckta motioner, nämligen i motionen nr 24 i första kammaren av herr A. H. Ölander och i motionen nr 201 i andra kammaren av herr L. Dahlstedt m. fl., att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes efter föregående utredning till en kommande riksdag göra framställning om beviljande av medel för inrättande i någon av de norrländska städerna av en särskild hovrätt för Norrland. Till stöd för dessa framställningar anfördes bland annat, att Svea hovrätts ökade göromål nästan uteslutande tillförts hovrätten från de norrländska provinserna, vilkas växande folkmängd och mer och mer utvecklade näringsliv på senare tider åstadkommit rättstvister i betydligt större mängd än förut varit fallet; att Norrlands industri och dess därur uppkomna affärsförhållanden vore av en beskaffenhet, som i mycket skilde sig från vad i sådant avseende förekomme inom övriga delar av landet, och de rättstvister, som där uppstode, därigenom också helt naturligt finge en säregen, från tvister inom mellersta och södra Sverige skild karaktär, för vars bedömande erfordrades inblick i och kännedom om de norrländska förhållandena; att, då nu den genom det ökade antalet mål från Norrland ökade arbetsbördan för Svea hovrätt gjorde en annan fördelning av hovrätternas arbetskrafter erforderlig, tiden syntes vara inne att påpeka nu nämnda förhållanden och söka till en början åtminstone förhindra vidtagande av åtgärder, som, om de också i någon mån utjämnade denna arbetsbördan, likväl ej undanröjde de anmärkta olägenheterna i övrigt; att en så stor personal och en så vidlyftig apparat, som Svea hovrätt genom tillförande till densamma av ytterligare en division komme att erhålla, skulle icke kunna vara för ändamålet fullt lämplig, i det formerna bleve för tunga och långsamma, sammanhållningen slappades, kontrollen försvårades och det så att säga

1896 års
riksdag.

administrativa arbetet inom hovrätten komme att sakna tillräckliga arbetskrafter, samt att sålunda inrättandet av en särskild hovrätt för Norrland vore lämpligare än den föreslagna överflyttningen.

I enlighet med hemställan av statsutskottet, som ansåg att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag enligt den av 1895 års riksdag antydda utvägen icke kunde medföra någon ökad svårighet att, när så funnes nödigt, upprätta särskild hovrätt för Norrland, blev med avslag å motionerna den kungl. propositionen bifallen.

1904 års
riksdag.

Vid 1904 års riksdag hemställde sammansatta stats- och lagutskottet i ett utlåtande med anledning av motioner i första kammaren av herrar Uppström och Crusebjörn och i andra kammaren av herr Ahlstrand m. fl., att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning frågan om inrättande av särskild hovrätt för de norrländska länen eller vissa av dem samt efter verkställd utredning av jämväl samtliga övriga frågor, som härmed kunde äga sammanhang, framlägga för riksdagen det förslag, som av utredningen kunde föranledas. I sin motivering hade utskottet till en början i likhet med motionärerna framhållit, att Svea hovrätts personal med den år 1897 tillkomna sjunde divisionen nått en omfattning, som syntes icke lämpligen kunna ökas utan att därigenom äventyrades nödig sammanhållning inom ämbetsverket samt enhet i rättsskipningen å de olika avdelningarna. En tillökning av Svea hovrätt med ytterligare en division skulle därjämte nödvändiggöra en utvidgning av hovrättens lokal, men vore den byggnad, vari Svea hovrätt nu vore inrymd, redan fullständigt tagen i anspråk för hovrättens eller andra statens ämbetsverks räkning. Den utväg till det åsyftade målets ernående, som i motionerna föresloges, nämligen att från Svea hovrätts jurisdiktionsområde skilja de norrländska länen eller åtminstone vissa av dem och för de sålunda frånskilda landsdelarna inrätta en särskild hovrätt, syntes utskottet innefatta ett lämpligt och varaktigt medel till ernående av en snabbare rättsskipning i högre instans. Oavsett vad sålunda anförts fann utskottet lika med motionärerna, att Norrland hade ett berättigat krav på en förändring av den nu rådande ordningen för rättsskipningen i andra instans. De långa avstånden till Svea hovrätt och därmed följande dryga kostnader för färder dit utgjorde nu ofta ett hinder för norrländsk part, som ville hava mål prövat i högre instans, att muntligen avhandla detsamma med ombudet vid hovrätten eller att vid denna rätt få vittnen avhörda, en olägenhet, som komme att göra sig allt mer gällande i den mån hovrätterna komme

att begagna den dem genom 1901 års ändring i rättegångsordningen lämnade rätt att till vinnande av upplysningar anställa muntliga förhör med parterna. Inrättandet av en hovrätt i Norrland skulle emellertid enligt utskottets uppfattning verka fördelaktigt icke blott för allmänheten, som i denna domstol skulle finna ett ökat rättsskydd, utan även på överdomstolen själv, i det att, enligt vad utskottet föreställde sig, den nya hovrätten skulle i större proportion, än i Svea hovrätt kunde äga rum, rekryteras bland unga män, som börjat sin tjänstgöring vid de norrländska underdomstolarna och således redan vid inträdet i hovrätten till deltagande i domaregöromål därstädes ägde en erfarenhet om norrländska förhållanden, som andra först genom och under arbetet i hovrätten finge tillfälle att förvärva. Vidare och framför allt utgjorde det ett viktigt statsintresse att på allt sätt med det övriga riket sammanbinda den stora nordliga landsdelen. Icke blott den alltjämt fortgående ekonomiska utvecklingen därstädes utan även nationella och kulturella synpunkter betingade nu en helt annan uppfattning av förhållandena där än i forna tider, då man i de norrländska provinserna såg endast utmarker, under det att övriga landsdelar rikligen försetts med institutioner av allehanda slag.

När riksdagen, emot utskottets hemställan, avlog de väckta motionerna, voro de huvudsakliga skäl, som därför anfördes, att den ökning av antalet balanserade mål i Svea hovrätt, som under de sist förflutna åren visat sig, kunde anses såsom tillfällig; att, därest emellertid målens antal framdeles skulle visa en konstant ökning, Kungl. Maj:t icke torde underlåta att för riksdagen framlägga förslag till nödiga åtgärder för rättsskipningens jämna fortgång, vädan det icke syntes nödvändigt, att riksdagen i denna fråga toge initiativet; och att dessutom, då förslag om reformerande av vår domstolsorganisation vore att motse, det vore olämpligt att upprätta en ny överdomstol, som sedermera möjligen kunde finnas obehövlig.

Nytt initiativ i saken togs härefter av Kungl. Maj:t, som den 13 april 1905 anbefallde Svea hovrätt dels att till Kungl. Maj:t inkomma med vissa uppgifter angående från de olika länen under de sista 10 åren inkomna mål av olika slag, dels att avgiva utlåtande såväl beträffande behovet och lämpligheten av inrättandet av en särskild hovrätt för de norra delarna av riket, som ock i fråga om det jurisdiktionsområde, som borde tilläggas en dylik hovrätt, den ort, å vilken densamma lämpligen borde hava sitt säte, det antal divisioner, varav den behövde bestå, och det antal divisioner, som komme att erfordras för återstoden av Svea

*Departements-
chefen 1905.*

hovrätts jurisdiktionsområde. Vid ärendets föredragning i statsrådet hade departementschefen bland annat anfört, att förslag om inrättande av en särskild hovrätt för de norra delarna av riket på senare tider gång efter annan framställts; att med den starka utveckling, vari dessa landsdelar vore stadda, inrättandet av en sådan hovrätt syntes departementschefen endast vara en tidsfråga; att det visat sig, att Svea hovrätt icke med sju divisioner medhunnit det arbete, hovrätten hade att fullgöra, ity att från och med år 1901 antalet balanserade mål alltjämt ökats och vid 1903 års slut nått en sådan höjd, att det befunnits oundgängligen nödigt att vidtaga åtgärder för balansens minskande; att Kungl. Maj:t därför, i enlighet med hovrättens framställning, den 27 maj 1904 förordnat om hovrättens förstärkande med en extra division under ett år från den 1 september 1904; att, såvitt man kunde bedöma av arbetsresultatet under år 1904, det syntes vara att befara, att, därest ej tillströmningen av mål minskades, behovet av den åttonde divisionen komme att bli konstant; samt att, då ett vidare fortgående på den förut inslagna vägen att öka antalet divisioner i hovrätten icke syntes departementschefen böra ifrågakomma, han ansåge tiden vara inne att taga under allvarlig omprövning frågan om inrättandet av en ny hovrätt.

*Svea hovrätt
1905.*

I sitt den 20 december 1905 avgivna utlåtande upptog hovrätten först till besvarande frågan, huruvida behovet av en åttonde division kunde antagas bli konstant eller icke; och uttalade hovrätten, att det vore föga antagligt, att det skulle kunna uppstå sådan verklig eller varaktig minskning i hovrättens arbetsmaterial, att den åttonde divisionen kunde undvaras.

I fråga därefter om en särskild överdomstol för de norra delarna av riket erinrade hovrätten, att till stöd för de tid efter annan framkomna förslagen om inrättandet av en dylik domstol anförts, bland annat, dels att Svea hovrätt redan med den år 1897 tillkomna sjunde divisionen nått en omfattning, som vore ägnad att ingiva farhågor för sammanhållningen inom verket och som i allt fall icke lämpligen kunde ökas, utan att enheten i rättsskipningen på de olika avdelningarna äventyrades, dels att den hovrätten tillkommande uppsikten över underdomstolarna skulle komma att slappas, i den mån verket bleve större, dels ock att i fråga om befordringarna inom ett så stort ämbetsverk det vore att befara, att icke samtliga ledamöter skulle besitta tillräcklig kännedom om de personer, som strävade att vinna fast anställning i verket.

Beträffande den uttalade farhågan för bristande enhet i rättsskipningen på hovrättens olika divisioner syntes det hovrätten vara uppenbart, att, därest av de divisioner, som för hovrättens domsområde vore erforderliga, ett antal avskildes och förlades till annan ort för att bilda en särskild hovrätt för de nordligaste delarna av riket, enheten uti rättsskipningen i andra instans skulle äventyras i långt högre grad, än om samtliga divisionerna fortfarande vore samlade på samma plats och inom en enda hovrätt.

Vidkommande uppsikten över underdomare framhölls av hovrätten, att, då nämnda uppsikt under rådande förhållanden icke kunde förverkligas genom inspektioner, det låge i sakens natur, att hovrättens inskridande mot underdomare, oavsett de fall då sådant påkallades av vederbörande åklagare, i allmänhet kunde föranledas endast av anförda klagomål eller därav, att hovrätten i något under dess prövning draget mål funne skäl till anmärkning förekomma. Denna sida av hovrättens övervakande verksamhet vore följaktligen icke beroende av det större eller mindre antal divisioner, varav hovrätten bestode. Däremot minskades i samma mån som verket tilltog i omfattning, tillfällena för varje särskild hovrättsledamot att erhålla erfarenhet om dugligheten hos underdomares vikarier och dessas lämplighet för domarekallet. Med anledning därav hade, då närmare upplysningar i berörda avseende i något fall syntes vara av behovet påkallade, använts den utväg, att hovrättens ledamöter sammankommit, därvid till utredning meddelats de inom hovrätten tillgängliga upplysningar i frågan.

Beträffande slutligen farhågan, att en hovrätt, bestående av ett större antal divisioner, skulle såsom helhet betraktad komma att sakna tillräcklig kännedom om de personer, som önskade att vinna fast anställning inom verket, vore, menade hovrätten, att märka, hurusom, enligt vad erfarenheten visade, den tid, under vilken den extra ordinarie tjänstemannen nödgades tjänstgöra i hovrätten, innan fråga uppstode om erhållande ens av förordnande att såsom vikarie uppehålla ordinarie tjänst, bleve ganska lång. Då tjänstgöring såsom fiskal eller föredragande i brottmål i regel ledde till förordnande att biträda hovrätten i egenskap av adjungerad ledamot och därigenom till befordran inom ledamotsgraden, vore det för hovrätten i främsta rummet av vikt att göra ett gott urval bland dem, som eftersträvade fiskalsförordnande. Aspiranttiden för dessa plägade uppgå till minst två år, ofta nog till tre år och däröver. Det syntes hovrätten, att god ledning kunde vinnas för bedömande av vederbörandes större eller mindre duglighet, under förutsättning att de träget tjänstgjorde berörda tid. Efter erhållet för-

ordnande komme tjänstemannens skicklighet att under lång tid sättas på ytterligare prov, innan han undfinge ordinarie beställning. Olägenheter av svårare beskaffenhet kunde därför, enligt hovrättens åsikt, ej befaras uti nämnda hänseende.

De skäl, som på grund av Svea hovrätts storlek såsom ämbetsverk anförts för behövligheten av hovrättens uppdelning i två överdomstolar, ansågos alltså icke ådagalägga nödvändigheten av en sådan anordning.

Det återstode därför, enligt hovrättens mening, att tillse, huruvida inrättandet av en särskild hovrätt för de norra delarna av riket ändock kunde vara av förefintligt behov påkallat eller eljest i och för sig lämpligt. I sådant hänseende upptogs först till skärskådande, vad som blivit anført därom, att de långa avstånden mellan de norrländska orterna och huvudstaden gjorde det svårt och synnerligen kostsamt för de rättssökande att sammanträffa och rådgöra med de ombud, som anlätades att i hovrätten föra deras talan, och att av samma orsak svårigheter föreläge att anordna förhör med parter eller vittnen inför hovrätten.

I detta avseende erinrades, att proceduren inför hovrätten under nuvarande förhållanden, då rättegångsförfarandet därstädes vore skriftligt, i allmänhet icke påkallade vidare åtgärd från partens eller hans ombuds sida än författande och ingivande av nödiga skriftliga inlagor i målet och att, såvitt erfarenheten visat, dessa inlagor vanligen författades av samma ombud, som parten anlitat vid underrätten, eller av annan person i partens hemtrakt.

Därigenom att en hovrätt förlades till någon ort i Norrland vore, syntes det Svea hovrätt, uti ifrågavarande avseende icke synnerligen mycket vunnet. Avstånden i denna landsdel vore nämligen så stora, att någon egentlig fördel av en särskild hovrätt därstädes icke skulle uppkomma för andra än de parter, som vore boende i grannskapet av hovrättens förläggningssort.

Av enahanda skäl ansågs det icke heller synnerligen ofta kunna ifrågakomma, att erforderliga förhör med parter eller vittnen komme att hållas inför en särskild norrländsk hovrätt. En sådan skulle säkerligen oftast nödgas att till inskränkande av kostnaderna för parter och vittnens inställelse använda samma förfarande som Svea hovrätt eller att uppdraga åt lämplig underdomstol, i regel den som förut haft befattning med målet, att däri hålla erforderliga förhör.

Det syntes för övrigt, att med de allt lättare och billigare järnvägskommunikationerna emellan de norra delarna av riket och huvudstaden avstånden komma att få alltmer minskad betydelse i berörda

hänseende; många rättssökande skulle säkerligen anse såsom en fördel att kunna just av någon bland huvudstadens skickliga rättsbildade advokater vinna biträde för talans fullföljd såväl i hovrätten som hos Kungl. Maj:t.

Såsom skäl för en hovrätts upprättande i Norrland hade ock andragits, att Norrlands industri och de därur uppkommande affärsförhållanden i mycket skilde sig från vad i sådant avseende förekomme inom övriga delar av landet, och att rättstvister, som i Norrland uppstode, sålunda finge en säregen, från tvister inom mellersta och södra Sverige skild karaktär, i följd varav för deras bedömande skulle fordras en djupare inblick i och kännedom om de norrländska förhållandena. En hovrätt för Norrland skulle därför, hade det sagts, hava till uppgift att lämna domstolens ledamöter tillfälle att sätta sig mera in i och erhålla en noggrannare kunskap om berörda för orten speciella förhållanden än som kunde vara möjligt på en långt avlägsen plats, där dessa förhållanden i allmänhet voro okända.

De rättegångsmål, som sålunda åsyftades, ansåg Svea hovrätt huvudsakligen vara sådana, som på ett eller annat sätt hade sammanhang med skogshanteringen och trävaruindustrien, såsom rättegångar angående ägande- eller nyttjanderätt till skog, olovlig skogsavverkning, flottning, trävaruförsäljningar med mera dylikt. Mål av samma slag och liknande beskaffenhet inkomme dock i rätt stort antal jämväl från andra landsdelar, där skogsnäring i större skala bedreves, såsom Dalarna och Värmland. I de norrländska målen tvistades visserligen ofta om jämförelsevis höga värden, men däremot kunde om samma mål knappast med skäl sägas, att de i allmänhet i jämförelse med dylika mål från Dalarna och Värmland vore av någon verkligt säregen karaktär.

Då mål av ifrågavarande art är från år och i betydande antal handlades hos Svea hovrätt, tillägnade sig hovrättens ledamöter ganska snart god förtroget med de speciella förhållanden, som komme till synes i sådana mål och för domaren vore av vikt att känna. En del av domstolens ledamöter hade för övrigt redan tidigare under tjänstgöring såsom underdomare varit i tillfälle att förvärva dylik erfarenhet.

Det hade anförts, att vid en överdomstol i Norrland domstolsledamöterna antagligen skulle komma att besitta en mera fullständig förtroget med och större vana vid ifrågavarande slag av mål och att därigenom målens avgörande i överdomstolen borde kunna underlättas. Förhållandet vore emellertid, enligt hovrättens mening, att, såvitt den tyngande beskaffenheten hos mål, som därvid avsåges, icke berodde mera uteslutande på målens vidlyftighet eller däri förekommande svårlösta

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 4 saml. 81 häft. (Nr 223—224.) 2

juridiska spörsmål, mötande svårigheter merendels härrörde därav, att processmaterialet, sådant det föreläge i underrättens protokoll, icke lämnade tillräcklig utredning beträffande de speciella omständigheter, som kunde hava inflytande på föreliggande frågors bedömande. Vad i berörda avseende bruste kunde emellertid ej ersättas blott genom erfarenhet i allmänhet om tvister av dylika slag. Det syntes därför hovrätten, att denna erfarenhet, ehuru nyttig, i verkligheten hade ganska underordnad betydelse såsom medel att för överdomstol underlätta själva avgörandet av målen.

De fördelar, som för den rättssökande allmänheten eller eljest ur processuell synpunkt kunde under nu gällande rättegångsordning vinnas genom upprättande av en särskild hovrätt för de norra delarna av riket, vore därför, enligt Svea hovrätts åsikt, allt för oväsentliga att kunna i och för sig utgöra grund för vidtagande av en dylik genomgripande åtgärd.

Därefter berörde hovrätten vissa omständigheter, som syntes densamma tala emot den ifrågasatta förändringen.

Därvid anfördes, att den organisation av hovrätt i Norrland, som nu kunde ske, antagligen icke komme att under synnerligen lång tid bliva bestående. En tilltänkt reform i rättegångsordningen med i regel muntliga och omedelbara förhandlingar jämväl i mellaninstansen skulle uppenbarligen i fråga om överdomstolarnas förläggning, storleken av personalen i varje sådan, domstolslokaler m. m. betinga helt andra anordningar, än som kunde ifrågakomma under nuvarande förhållanden.

I detta sammanhang fästes ock uppmärksamheten vid en annan fråga, som enligt hovrättens åsikt vore av största vikt, den nämligen huruvida det skulle i längden låta sig göra att få på fullt tillfredsställande sätt besätta ett större antal ledamotsplatser inom en hovrätt i Norrland.

Den första uppsättningen av en sådan hovrätt bleve visserligen underlättad därigenom, att enligt villkor i lönestaten för Svea hovrätt de åtta yngsta assessorerna vore jämte de fyra yngsta notarierna och de två yngsta fiskalerna underkastade skyldighet att låta sig förflyttas till annan hovrätt.

De unga jurister, som efter slutad tingstjänstgöring ägnade sig åt Svea hovrätts tjänst i syfte att därstädes vinna anställning till en början såsom tillförordnade fiskaler och sedermera såsom ledamöter, vore emellertid under de vanligen två till tre år, som förflöte innan fiskalsförordnande kunde erhållas, ej sällan i tillfälle att samtidigt tjänstgöra i andra ämbetsverk eller hos riksdagen och därigenom bereda sig bidrag till levnads-

kostnadernas bestridande, på samma gång de till fromma för sin utbildning förvärvade erfarenhet inom olika områden av statsförvaltningen. Då hovrätten i förekommande fall bland flera sökande till fiskalsförordnande valde den eller de mest framstående, måste inträffa, att en eller annan aspirant icke erhöle den önskade anställningen, men då han under aspiranttiden kunnat åt sig bevara beföringstur inom annat ämbetsverk, borde nämnda tid ändock ej vara gagnlöst förspild. Möjligheten att under väntetiden genom arbete utom hovrätten förskaffa sig inkomst bidroge ock att inom hovrätten kvarhålla mången dugande ung man, som eljest av ekonomiska skäl till äventyrs icke skulle kunnat avvakta tillfälle till befordran i verket.

Till följd av sådana orsaker hade det dittills i allmänhet varit god tillgång på aspiranter till fiskalsförordnande, och någon egentlig svårighet hade icke mött att rekrytera Svea hovrätts personal med goda förmågor.

Hovrätten ansåg det vara uppenbart, att förhållandena skulle i ovan berörda hänseende för de extra ordinarie tjänstemännen ställa sig vida ogynnsammare i en norrländsk stad, där enahanda tillfällen till extra inkomster för ett flertal unga jurister ej förekomme och där ett misslyckande att vinna anställning inom överdomstolen ofta nog skulle vara liktydigt med flera års förspild tid.

Det vore fördenskull antagligt, att anställning vid hovrätt i norrländsk stad i allmänhet komme att anses mindre eftersträfvansvärd än motsvarande anställning i de övriga hovrätterna; och den faran låge nära till hands, att en till stad i Norrland förlagd hovrätt, i saknad av tillfällen till urval, alltför ofta skulle nödgas i maktpåliggande tjänstgöring använda och sedermera bland sina ledamöter upptaga personer, som icke ägde fullgoda kvalifikationer. Toges tillika i betraktande, att tillfälle att erhålla förflyttning till verksamhet på sydligare platser företrädesvis komme att yppas för de skickligaste bland personalen och att dessa tillfällen antagligen icke ofta skulle lämnas obegagnade, syntes det icke saknas anledning till allvarliga farhågor uti ifrågavarande hänseende.

Av vad sålunda anförts ansåg hovrätten framgå, att upprättandet av särskild hovrätt för de nordligare delarna av riket ej i verkligheten påkallades av något förefintligt oundgängligt behov eller ens kunde betecknas såsom under förhandenvarande förhållanden i övervägande grad lämpligt.

För den händelse emellertid, att en motsatt åsikt skulle göra sig gällande, ansåg Svea hovrätt sig hava att tillse, huru en dylik hovrätt kunde i huvudsak böra anordnas.

Jurisdiktionsområdet för den nya överdomstolen borde i så full utgöras av Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Att under samma jurisdiktion förlägga den återstående delen av Norrland, nämligen Gävleborgs län, hade tillförne icke ens ifrågasatts; och länets närhet till samt goda kommunikationer med huvudstaden syntes uppenbarligen göra en sådan förändring olämplig.

Däremot ansågs, att det möjligen kunde ifrågasättas att under Svea hovrätts jurisdiktion bibehålla även Västernorrlands län. Därför talade i viss mån de förhållandevis goda förbindelser, som även sistnämnda län ovedersägligen ägde med huvudstaden. Tanken på en sådan anordning måste dock övergivnas redan av den grund, att mål, som fullföljdes från de återstående tre länen, eller Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, icke bildade tillräckligt arbetsmaterial ens för en av två divisioner bestående hovrätt.

Vid beräkning av behovet utav arbetskrafter för en hovrätt, avsedd för de fyra nordligaste länen, syntes ledning kunna hämtas i främsta rummet från antalet under femårsperioden närmast före år 1905 till Svea hovrätt inkomna mål av olika slag. Statistiken för denna period visade, att det antal vädjade mål, som under perioden inkommit till hovrätten från de fyra nordligaste länen, utgjorde i det närmaste 33.3 procent av samtliga till hovrätten inkomna vademål. Motsvarande siffra vore i avseende å civila besvärsmål något mindre eller 30.9 procent, men i fråga om brottmålen högre eller 36.7 procent.

På grund därav och med hänsyn därtill att mål från de nordligaste länen i många fall toge överdomstolens tid mera i anspråk än mål från de övriga länen, syntes det Svea hovrätt att för en hovrätt med jurisdiktionsområde bestående av Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län borde beräknas tre divisioner. För återstoden av Svea hovrätts jurisdiktionsområde skulle fem divisioner vara erforderliga.

Justitieombudsmannen
1907.

I skrivelse, daterad i Luleå den 15 juli 1907, gjorde härefter justitieombudsmannen Berndt Hasselrot framställning hos Kungl. Maj:it om inrättande av en särskild hovrätt för Norrland. Justitieombudsmannen ingick här bland annat i bemötande av Svea hovrätts förenämnda utlåtande.

Han erinrade i sådant hänseende först om vad hovrätten anfört angående spörsmålet, huruvida behovet av en åttonde division inom hovrätten kunde antagas bliva konstant eller icke, och han fäste uppmärksamheten därå, att hovrätten sedermera uti underdånig skrivelse

den 1 oktober 1906 meddelat, att behovet av den extra divisionen fortfarande kvarstode och att detta behov vore så stadigvarande, att hovrätten ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke åtgärd genast borde vidtagas för den extra divisionens uppförande på ordinarie stat.

Därmed vore, enligt justitieombudsmannens mening, konstaterat, att den ökning i Svea hovrätts arbetsbörda, som bragtes på tal vid 1904 års riksdag, icke varit allenast tillfällig, såsom då förmenades av motståndarna till förslaget om inrättande av en särskild hovrätt för Norrland. Följaktligen hade också ett av de återopade huvudskälen mot samma förslag bortfallit.

Justitieombudsmannen framhöll vidare, att Svea hovrätt förklarat sig anse, dels att dess storlek icke medförde några egentliga olägenheter, dels ock att de fördelar, som för den rättssökande allmänheten eller eljest ur processuell synpunkt kunde under nu gällande rättegångsordning vinnas genom upprättande av en särskild hovrätt för de norra delarna av riket, vore allt för oväsentliga att kunna i och för sig utgöra grund för vidtagande av en åtgärd, som icke ens kunde betecknas såsom i övervägande grad lämplig.

Mot vad hovrätten i förstnämnda hänseende uttalat, särskilt i fråga om yppad farhåga, att en överdomstol, bestående av ett större antal divisioner, skulle, såsom helhet betraktad, komma att sakna tillräcklig kännedom om de personer, som önskade att vinna fast anställning inom verket, anförde justitieombudsmannen följande.

Sedan hovrättens ifrågavarande yttrande avgivits, hade aspiranttiden för fiskalsförordnande något förkortats. Även om man finge antaga, att erhållande av fiskalsförordnande för närvarande i allmänhet förutsatte två års föregående tjänstgöring i hovrätten, kunde emellertid denna tid, ehuru visserligen i och för sig ganska lång, icke vara tillräcklig för att hovrättens alla ledamöter skulle kunna erhålla kännedom om fiskalsaspiranternas duglighet. Under dessa två år hade nämligen vederbörande aspirant icke varit indelad till tjänstgöring på alla divisionerna, och han hade endast i mindre omfattning varit i tillfälle att i arbetet biträda enstaka ledamöter på de divisioner, å vilka han icke varit indelad. Faktiskt vore också, att allt emellanåt inträffat, att fiskalsförordnande meddelats, ehuru ett avsevärt antal ledamöter för bedömande av den förordnades lämplighet varit hänvisade uteslutande till vad andra haft att i sådant hänseende förmåla.

Berörda omständighet, sammanställd därmed att en naturlig, för övrigt av erfarenheten bekräftad obenägenhet förefunnes mot att gäcka de förhoppningar i avseende å framtida fullmakt å ledamotsbeställning,

som första fiskalsförordnandet ingivit, måste, enligt justitieombudsmannens mening, vara av beskaffenhet att kunna menligt inverka på hovrättens rekrytering.

Om man ock, då ett fiskalsförordnande ju förutsatte, att den förordnades duglighet vitsordats av åtskilliga ledamöter, i allmänhet finge utgå från att han skulle komma att på ett försvarligt sätt fullgöra sina åligganden, vore i allt fall den möjligheten naturligtvis icke utesluten, att en annan, som gått miste om förordnande på den grund, att han icke kommit i tillfälle att ägna sin arbetskraft åt inflytelserikare ledamöter och följaktligen icke blivit av dem känd, skulle visat sig vara vida skickligare och i övrigt lämpligare.

I samma mån som hovrätten tilltagit i omfattning, hade naturligtvis även för varje särskild ledamot tillfällena att erhålla kännedom om dugligheten hos häradshövdingarnas vikarier och dessas lämplighet för domarekallet minskats. Hovrätten kunde följaktligen numera mindre än tillförne på ett tillfredsställande sätt fylla sin särdeles betydelsefulla uppgift i avseende å återbesättande av lediga häradshövdingämbeten, likasom risken att alldeles olämpliga personer erhöles upprepade förordnanden att förvalta dessa viktiga ämbeten blivit ökad. Att detta förhållande kunde innebära fara för rättsskipningen i dess helhet, syntes justitieombudsmannen ligga i öppen dag.

I detta sammanhang erinrades därom, att enligt hovrättens arbetsordning endast två divisioner deltog i behandling av frågor om tjänstledighet för underdomare och om förordnande att förvalta underdomares ämbeten. Denna anordning, såsom nödfallsutväg tvivelsutan lämplig, måste anses utgöra ett talande bevis för, att hovrätten med dess nuvarande omfattning vore så stor, att den icke kunde såsom sig borde fullgöra alla sina åligganden. I enahanda avseende kunde ock åberopas det stadgande i arbetsordningen, enligt vilket presidenten bemyndigats att från deltagande i plenisammanträden befria ledamöter å division, som handlade uteslutande vädjade och instämnda mål.

Beträffande de olägenheter, hovrättens nuvarande storlek medförde, erinrades slutligen, att den ledande och övervakande verksamhet, som enligt hovrätternas arbetsordning tillkomme presidenterna, omöjlig kunde bli till så stor nytta, som avsetts, då, såsom fallet vore i fråga om Svea hovrätt, det gällde att leda och övervaka arbete, som skulle utföras av ett hundratal ordinarie eller extra ordinarie tjänstemän.

Av de skäl, som andragits för en hovrätts upprättande i Norrland, hade Svea hovrätt i sitt utlåtande till bemötande upptagit jämväl det att Norrlands industri och de därur uppkommande affärsförhållanden i

mycket skilde sig från vad i sådant avseende förekomme inom övriga delar av landet, och att rättstvister, som i Norrland uppstode, sålunda finge en säregen, från tvister inom mellersta och södra Sverige skild karaktär, i följd varav för deras bedömande fordrades en djupare inblick i och kännedom om de norrländska förhållandena.

Emot vad hovrätten i nämnda hänseende anfört anmärkte justitieombudsmannen följande.

De inom Norrland uppkommande rättstvister, som kunde hava en säregen, från tvister inom mellersta och södra Sverige skild karaktär, vore ingalunda inskränkta till de av hovrätten angivna slag av mål. I jämbredd med Norrlands storartade uppsving på åtskilliga områden hade där undan för undan uppkommit komplicerade rättsförhållanden, till vilka man i allmänhet icke funne motsvarighet inom övriga delar av vårt land. Den särskilda lagstiftning för Norrland, som under senare tider ansetts erforderlig, syntes för övrigt i och för sig vara ett tillfyllestgörande bevis för, att förhållandena där i mångt och mycket vore av säregen art.

Att en del av de för Norrland typiska rättegångsmålen förekomme även i Dalarna, likasom, fastän i mindre mån, uti Värmland, vore väl sant. Men denna omständighet kunde tydligen desto mindre åberopas såsom skäl mot inrättande av en särskild hovrätt för de nordligaste delarna av riket, som inom Dalarna och Värmland någon önskan icke försports och rimligen ej heller syntes kunna förefinnas om dessa landskaps utsöndring från Svea hovrätts jurisdiktionsområde, dit de genom sitt läge och sina förhållanden i övrigt naturligen hörde.

Utän tvivel förvärvade hovrättens ledamöter med tiden en ganska god förtrogenhet med de speciella norrlandsmålen. Men såsom liggande i sakens egen natur borde det å andra sidan icke kunna utgöra föremål för bestridande, att en synnerligen beaktansvärd fördel i avseende å dessa måls materiella prövning skulle vinnas därigenom, att avgörandet av desamma bleve överlämnat åt domare, som levde och verkade mitt i de förhållanden, ur vilka tvisterna uppkommit.

Riktigt kunde möjligen såsom hovrätten anmärkt vara, att de svårigheter, som för närvarande mötte vid avgörande av norrlandsmålen, merendels härrörde därav, att handläggningen vid underrätten vore bristfällig, i det protokollen icke lämnade upplysning om alla de faktiska omständigheter, som kunde vara av vikt vid målens bedömande; och naturligtvis kunde icke erfarenhet i allmänhet om mål av dylikt slag ersätta vad i berörda avseende bruste. Hovrätten hade emellertid i detta avseende gått vid sidan om sakens kärna. Med otillfredsställande

protokollsföring vid underrätten riskerade man givetvis alltid ett materiellt otillfredsställande domslut i hovrätten. Man måste äga utgå från, att underrättens protokoll innehöle alla nödiga faktiska upplysningar; och om denna förutsättning vore för handen, vore det ock uppenbarligen för rättsskipningen i hovrätten fördelaktigare, om avgörandet anförtroddes åt ledamöter, som genom vistelse och verksamhet i Norrland förvärvat djupare inblick i och kännedom om de säregna förhållandena därstädes, än om avgörandet vore överlämnat åt ledamöter, vilka om samma förhållanden icke hade annan kunskap än de genom studier av rättegångshandlingar kunnat förskaffa sig.

Hovrättens uttalande innebure för övrigt ett indirekt erkännande, att den icke kunnat på ett tillfredsställande sätt fylla den av sina funktioner, som ginge ut på att vaka över att handhavandet av rättsskipningen på landet icke anförtroddes åt andra än fullt kompetenta domare; och det av hovrätten anmärkta förhållandet utgjorde ett skäl för inrättande av en särskild norrländsk hovrätt, varigenom en bättre uppsikt över häradshövdingarnas vikarier skulle möjliggöras.

Svea hovrätt hade i sitt utlåtande givit uttryck åt den uppfattning, att organisationen av en hovrätt i Norrland antagligen icke komme att synnerligen lång tid bliva bestående, i det att en reform i rättegångsordningen syntes förestå, vilken skulle i flera hänseenden betinga helt andra anordningar, än som kunde ifrågakomma under nuvarande förhållanden.

Denna invändning syntes justitieombudsmannen icke kunna tillmätas avsevärd betydelse.

Den påtänkta, av hovrätten antydda reformen hade — anförde justitieombudsmannen — sedan lång tid tillbaka använts såsom ett bekvämt vapen av dem, vilka motsatt sig partiella ändringar i avseende å processförfarandet. Men allt efter som åren gått, hade detta vapen förlorat sin skärpa. För närvarande kunde ingen förutsäga, när ifrågasvarande reform skulle kunna genomföras. För övrigt ansåg justitieombudsmannen det vara uppenbart, att just denna reform skulle nödvändiggöra en särskild överdomstol i Norrland, om ock helt naturligt en dylik modern domstol i vissa mindre betydelsefulla avseenden, såsom i fråga om personalens storlek, skulle komma att kräva andra anordningar, än som under nuvarande förhållanden kunde ifrågasättas. Lagberedningen hade också i sitt ovan nämnda utlåtande tydligen ansett sig böra tillstyrka inrättande av en särskild hovrätt för Norrland, alldeles oavsett om beredningens huvudförslag vunne bifall eller icke.

Justitieombudsmannen upptog slutligen till bemötande vad Svea hovrätt anført rörande frågan, huruvida det skulle i längden låta sig göra att fullt tillfredsställande besätta ett större antal ledamotsplatser inom en hovrätt i Norrland.

De av hovrätten därvid anförda skäl mot inrättandet av dylik överdomstol kunde, enligt justitieombudsmannens mening, uppenbarligen med ungefär samma befogenhet i huvudsak åberopas för flyttning av hovrätterna i Jönköping och Kristianstad till Stockholm. Svea hovrätt hade visserligen i avseende å personalens rekrytering ett visst företräde framför de övriga hovrätterna på grund av sin förläggning. Men justitieombudsmannen höll före, att ingen opartisk kunde påstå, att berörda omständighet haft den verkan, att Svea hovrätt i allmänhet lyckats förvärva sig kunnigare, skickligare eller i övrigt lämpligare ledamöter än någon av de andra hovrätterna. Och likasom det dittills icke mött någon svårighet för Göta hovrätt eller för hovrätten över Skåne och Blekinge att erhålla dugliga ledamöter, syntes man ej heller böra hysa farhågor för att svårighet därutinnan skulle uppstå för en hovrätt i Norrland. Med erfarenhet om den kärlek och det intresse, varmed de, som fötts och fostrats i Norrland, städse omfattade denna landsdel, syntes man fastmera vara berättigad till antagande, att en till en norrländsk stad förlagd hovrätt i sinom tid med lätthet skulle kunna rekryteras uteslutande med norrländska jurister. Den tid, då Norrland ansåges för en obygd, vore för övrigt förbi; och det vore numera icke förbundet med några vanskligheter att få därstädes ledigblivna eller nyinrättade platser på andra av statsförvaltningens områden besatta med personer, som i nit och skicklighet gott kunde mäta sig med sina kolleger i södra delarna av riket.

Då det för de särskilda ledamöterna i en liten hovrätt tydligen vore lättare att inhämta kännedom om dugligheten hos de därstädes tjänstgörande extra tjänstemännen, än vad förhållandet vore i Svea hovrätt med dess stora omfattning, borde också prøvotiden för dem, som i en eventuell norrländsk hovrätt önskade erhålla befordran till fiskal, bliva av relativt kort varaktighet. Vunnes icke sådan befordran, borde det därför enligt justitieombudsmannens mening — alldeles bortsett från det gagn, som den extra tjänstemannen i sin blivande verksamhet måste hava av den juridiska erfarenhet samt den vana vid ordning, han under sin tjänstgöring i hovrätten förvärvat — i allmänhet icke kunna bliva tal om flera års förspild tid.

Om en särskild hovrätt för Norrland bleve inrättad, komme naturligtvis för de yngre mera framstående ledamöterna tid efter annan till-

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 4 saml. 81 häft. (Nr 223—224.) 3

fällen att erbjudas till befordran och därmed förenad förflyttning till annan plats, särskilt Stockholm; och man hade säkerligen icke anledning att antaga, att de synnerligen ofta skulle lämna dessa tillfällen obegagnade. Men motsvarande hade förhållandet städse varit med ledamöterna i Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge, och vad anginge ledamöterna i Svea hovrätt, som även utan befordran utom verket vore i åtnjutande av den utav många så högt uppskattade förmånen att få bo i huvudstaden, hade desamma i minst lika stor utsträckning som sina kolleger i de sydligare hovrätterna mottagit förordnanden såsom revisionssekreterare eller inom den högre administrationen m. m.; för det dåvarande förvaltades av ifrågavarande anledning ej mindre än tretton av Svea hovrätts assessorsämbeten av vikarier. Detta oaktat syntes icke med fog kunna bestridas, att hovrätterna allt hitintills i stort sett på ett fullt nöjaktigt sätt fyllt sin uppgift i avseende å rättsskipningen. Även de därutinnan av Svea hovrätt beträffande en norrländsk hovrätt uttalade farhågor syntes sålunda ogrundade.

I detta sammanhang fäste justitieombudsmannen uppmärksamheten å ett annat förhållande, som enligt hans mening kunde hava en avsevärd betydelse i fråga om ett rättvist befodringsväsen inom hovrätterna. Dittills hade det varit en undantagslös regel, att en ledigvorden hovrättsrådsbefattning inom en hovrätt blivit besatt med äldste assessorn i samma hovrätt. Då konjunkturerna i de skilda hovrätterna tydligen kunde i följd av särskilda omständigheter vara väsentligen olika, hade på grund av nämnda praxis ej sällan inträffat, att till hovrättsråd utnämnts en assessor, som varit ej obetydligt yngre än åtskilliga av assessorerna i de övriga hovrätterna. Ofta hade väl dessa assessorer själva ej önskat förflyttning, något varom de i allt fall icke blivit tillfrågade, men att åtminstone under senare tider motsatsen också ägt rum, hade justitieombudsmannen sig bekant. Vad sålunda yttrats om hovrättsrådsbefattning gällde ock i viss mån om assessorstjänst, vilken ju dock en var kompetent, som önskade ifrågakomma, ägde att i stadgad ordning söka. Ytterst sällan om ens någousin torde det dock hava hänt, att en assessorstjänst söktes av fiskaler i annan hovrätt. Och i åtskilliga fall hade säkerligen denna underlåtenhet haft sin grund uteslutande däri, att vederbörande varit övertygade om orubbligheten av förenämnda praxis, enligt vilken en var av hovrätterna betraktades såsom ett från de övriga fullständigt avskilt område.

Justitieombudsmannen antog, att ifrågavarande praxis saknade all motsvarighet. Av densamma lede för övrigt icke endast enskilda personer. Det låge nämligen i sakens egen natur, att, om skälig utjäm-

ning mellan hovrätterna icke vore att förvänta, den hovrätt, som för tillfället hade att bjuda på dåliga befordringsutsikter, linge mindre tillfälle till urval vid förordnanden, som inom hovrätten yppades, och följaktligen även vore utsatt för risken att i framtiden bliva till sin sammansättning försvagad.

På nyssberörda förhållande hade justitieombudsmannen ansett sig böra ingå av den orsak, att, om en särskild hovrätt för de nordligaste delarna av riket bleve inrättad, denna till en början antagligen komme att hava relativt unga ledamöter och andra tjänstemän och följaktligen vara försatt i ogynnsamt läge i avseende å möjligheter för extra tjänstemän till befordran.

Under senare tider hade — anförde justitieombudsmannen — för Norrlands vidkommande antagits eller väckts förslag om åtskilliga nödiga eller nyttiga lagar, vilka emellertid icke mötts med gillande av alla dess invånare. Genom inrättande av den ifrågasatta hovrätten skulle man tillmötesgå alla samhällsklassers önskningsar. Och att en dylik anordning skulle vara Norrland till gagn, syntes ovedersägligt. Gent emot dem, som därutinnan vore av annan uppfattning och förmenade, att inrättandet av en norrländsk hovrätt vore av verkligt intresse allenast för den stad, där den bleve förlagd, framställde justitieombudsmannen det spörsmålet, om de trodde, att en ifrågasatt indragning av Göta hovrätt eller av hovrätten över Skåne och Blekinge icke skulle röna motstånd från annat håll än Jönköping eller Kristianstad.

Sedan löneregleringskommittén till behandling upptagit frågan om reglering av löneförhållandena m. m. vid rikets hovrätter, överlämnades den 30 januari 1908 jämväl frågan om inrättandet av en norrländsk hovrätt till kommittén, i vars behandling av ärendet efter Kungl. Maj:ts förordnande deltog en representant för Svea hovrätt, hovrättsrådet J. Lagerbielke.

I sitt den 16 juli 1908 avgivna utlåtande nr XIV sid. 147 ff. anslöt sig kommittén beträffande ett flertal synpunkter till Svea hovrätts uttalande i ämnet, men förklarade kommittén (sid. 152) sig dock ej vilja bestrida, att vid frågans skärskådande omständigheter blivit framdragna eller eljest kunde anföras, som gjorde, att förändringar i de bestående förhållandena måhända kunde anses i viss mån vara berättigade. Det var dels ur synpunkten av hovrättens uppgift att hålla uppsikt över underdomstolarna dels med hänsyn till önskvärldheten att bereda de i norrlandsmålen dömande hovrättsledamöterna en noggrannare och djupare kunskap om de för Norrland speciella förhållandena, som kommittén

Löneregleringskommittén 1908.

ansåg att något borde göras för avhjälpande av olägenheterna av den nu rådande ordningen. Emellertid ansåg kommittén icke nödvändigt att för detta ändamål inrätta en ny hovrätt i Norrland utan inskränkte sig till att föreslå inrättandet av en särskild Norrlandsavdelning inom hovrätten på det sätt, att tre av hovrättens divisioner företrädesvis skulle handlägga Norrlandsmål. Detta system blev sedermera genomfört och fungerar allt fortfarande.

Lagförslaget
om offentlig-
het i hovrätt
1918.

Härefter har frågan om den norrländska hovrätten legat nere ända tills dåvarande justitieministern, statsrådet Eliel Löfgren vid invigningen av skånska hovrättens nya byggnad i Malmö 1917 gjorde ett programuttalande om införande av muntlighet och offentlighet i hovrättsprocessen i stället för nuvarande skriftliga och hemliga procedur samt därefter inom justitiedepartementet lät utarbeta ett utkast till lag om offentlighet vid handläggning av mål i hovrätt. När de för utredning angående vissa ändringar i hovrätternas arbetsordningar m. m. tillkallade sakkunniga under ordförandeskap av numera justitierådet Gustaf Appelberg hade att yttra sig över nämnda lagutkast (Betänkande angående vissa ändringar i hovrätternas arbetssätt och löneförhållanden m. m. 1918 sid. 141), framhöllo de, att om förslaget skulle verka effektivt i det syfte det avsåge att främja, det torde visa sig nödvändigt att dela upp de båda större hovrätterna i flera, så att var och en av dem finge en mindre omfattning rik domvärjo, en reform, »vars genomförande väl torde vara påkallat även av andra skäl».

Nämnda lagutkast och i samband därmed offentligen gjorda uttalanden föranledde en livlig rörelse i hela Norrland för realiserandet av det gamla önskemålet om en norrländsk hovrätt. Från stadsfullmäktige i ett flertal av Norrlands städer inkommo till Kungl. Maj:ts anbud om upplåtande av tomt eller till och med av provisorisk hovrättsbyggnad och andra förmåner — exempelvis garanterande av bostadslägenheter åt en blivande hovrätts ledamöter och tjänstemän — för den händelse hovrätten bleve förlagd till vederbörande ort, men har ännu icke från Kungl. Maj:ts sida avhört något initiativ i saken.

Såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, är det ur två olika synpunkter, som en delning av Svea hovrätt befunnits önskvärd.

Den ena gruppen av skäl, som åberopats för delningen, hänför sig därtill att hovrätten svällt ut till en institution av sådan storlek, att densamma svåriligen kan tillfredsställande administreras. Det är icke

möjligt för hovrätten att vinna erforderlig personkänedom vare sig beträffande de under hovrätten lydande domsagorna eller beträffande de unga jurister, vilka söka befordran inom hovrätten. Härigenom kan lätt rättsskipningen komma att lida bland annat på det sätt, att olämpliga personer kunna erhålla förordnande såsom vikarier för häradshövdingarna liksom ock för horetsledamöterna själva. Vid tidigare tillfällen, då frågan om inrättande av en norrländsk hovrätt varit föremål för riksdagens prövning, har det kunnat invändas, att det ständiga behovet av en sjunde eller åttonde division ej varit fulltygat. Härom råder nu icke längre någon tvist, sedan t. o. m. en nionde division börjat träda i verksamhet.

Av Svea hovrätts opropotionerliga storlek måste hela jurisdiktionsområdet mer eller mindre komma att lida. Av större betydelse för de nordligaste länen är den andra gruppen av skäl, som åberopats för delningen. Rättsskipningen i dessa avlägsna bygder måste uppenbarligen komma att lida av det oerhörda avståndet till överdomstolen och dennas bristande orientering i de säregna norrländska förhållandena. Vad härom anförts i bland annat Nya lagberedningens ovan citerade betänkande, i de tidigare inom riksdagen väckta motionerna, i sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande 1904 och i justitieombudsmannens framställning 1907 är så uttömmande, att det icke kan behöva närmare utvecklas. Ännu ett vittnesbörd i samma riktning må emellertid här åberopas. Presidenten i Vasa hovrätt, Finlands förre justitieminister Karl Söderholm, har i en tidskrift (Svensk juristtidning 1920 s. 302) till svar på redaktionens förfrågan, huruvida man i Finland, som redan hade en hovrätt i Åbo, på Gävles breddgrad, funnit en så nordlig hovrätt som den i Vasa, i jämnhöjd med Örnsköldsvik, vars ändamålsenliga och under nuvarande skriftliga hovrättsprocedur av ett verkligt behov påkallad, i en artikel med rubrik »Finlands norrländska hovrätt» starkt betonat vikten av att de områden, om vilka hovrätterna skola handha rättsvården, icke äro alltför vidsträckta, samt vitsordat, att han vid tjänstgöringen i Vasa hovrätt ej kunnat se annat än fördelar därav, att hovrätten för norra Finland förlagts till Österbotten. Herr Söderholm fortsätter: »I Finland har det varit regel att hovrätterna rekryteras med personer, vilkas hembygd befinner sig inom respektive hovrätters domkrets och som vid underrätterna där vunnit sin praktiska domarutbildning. I följd därav har ock inom Vasa hovrätt kännedomen om folklynne och sedvänjor i landets nordliga delar varit väl företrädd, vilket uppenbarligen varit en vinning för lagskipningen. Ty förmår domaren ej taga hänsyn till ortssedvänjor, även där de ej äro direkt

rättsbildande, träffar han ofta nog ej det konkret rätta. Domen upp-
bäres ej av parternas rättsmedvetande, och rättsskipningen som sådan
tillvinner sig ej förtroende, särskilt hos en befolkning med så utpräglade
särdrag som den österbottniska. Om förhållandena i Österbotten redan
i åtskilligt avvika från vad i södra Finland råder på motsvarande om-
råden, så gäller detta i ännu högre grad landets allra nordligaste delar.
De ofantliga avstånden och bristen på kommunikationer i Lappland
inverka i många hänseenden gestaltande på livet där och särskilt på
priset på arbete och andra förmögenhetsvärden, vadan de uppskattningar
av dylikt, även överrätt ofta har att verkställa, utan erfarenhet om för-
hållandena kunna bli mycket missvisande. Men enkannerligen har ren-
skötseln skapat en hel del rättsliga egendomligheter och jämväl föranlett
utfärdandet i förvaltningsväg av ordsstatuter, vilkas giltighet väl kan i
vissa delar ifrågasättas, men de där av befolkningen av gammalt till-
erkänts giltighet och därför av domstolarna i stor utsträckning beaktas.
Slutligen må ännu antydast, att fiskerätten i de stora älvarna i landets
nordliga delar och vid deras utlopp företer vissa egendomligheter.»
Allt vad som sålunda anförts äger motsvarande tillämpning i fråga om
det svenska Norrland.

Av de mot förläggandet av en hovrätt till Norrland anförda skälen
hava Svea hovrätts uttalade farhågor för att en norrländsk hovrätt icke
skulle kunna tillfredsställande rekryteras jämväl på ett övertygande sätt
bemötts av justitieombudsmannen. För den blivande hovrätts första
uppsättning behöver ingen oro hysas, i det att erforderligt antal av
hovrätts yngre ledamöter äro skyldiga att underkasta sig transport till
Norrland. Sedan hovrätten väl vunnit fast fot å sin nya förläggnings-
ort, kommer dess minskade omfång att öka dess personkänedom bland
de unga aspiranterna på domarbanan. De dugligaste av dessa kunna
då lättare förmås att söka inträde i hovrätten. Men även från sydligare
orter kunna dugliga aspiranter förväntas, lockade av de otvivelaktigt
snabbare befordringsmöjligheterna inom den nordliga hovrätten och de
förmåner, som givetvis måste komma att knytas vid tjänstgöring i Norr-
land och vilka en dit förlagd överdomstol kan bevaka på ett helt annat
sätt än en för hela Svealand och Norrland gemensam, till Stockholm
förlagd hovrätt.

Mot tanken att nu verkställa en delning av Svea hovrätt torde i
själva verket med ett visst sken av berättigande allenast ett enda skäl
kunna åberopas, nämligen den pågående utredningen angående rätte-
gångsreformen. Frågan, i vad mån nödiga och nyttiga reformer på
domstolsväsendets område böra anstå i avbidan på en reform, som i

alla händelser icke kan hava trätt i kraft inom det närmaste decenniet, skall icke här upptagas till principiellt dryftande. Här må blott erinras om att förra årets riksdag beslöt delning av två stora domsagor, ehuru det vitsordades, att rättegångsreformen torde komma att sträva efter att skapa så stora domsområden som möjligt för de blivande underätterna. När det nu återigen gäller delning av Svea hovrätt, saknas varje anledning att antaga, att en dylik åtgärd skulle stå i strid med de framtida utvecklingslinjerna. Ett ersättande av den skriftliga och hemliga hovrättsproceduren med ett offentligt och muntligt förfarande, måste ju, såsom ovan framhållits, leda till att de blivande överdomstolarna måste göras lättare tillgängliga för den rättssökande allmänheten än de nuvarande fåtaliga hovrätterna. Det måste därför antagas, att allra minst en hovrätt kommer att förläggas till de fyra nordligaste länen, sannolikt två. Blev redan nu en hovrätt förlagd dit upp, skulle detta alltså icke på minsta sätt stå i vägen för genomförandet av en ny domstolsorganisation.

Allenast i ett avseende torde hänsyn till rättegångsreformen böra åläggas en viss återhållsamhet. Det torde icke vara lämpligt att nu gå i författning om en dyrbar nybyggnad för en norrländsk hovrätt, då man icke med säkerhet känner, vare sig vilka krav en ny rättegångsordning kan komma att ställa på inredningen av en överrättsbyggnad eller för hur stort antal avdelningar en dylik byggnad kan behöva inredas å den ort, dit det skulle befinnas lämpligt att nu förlägga en hovrätt. Man synes därför böra tillse, att den blivande norrländska hovrätten tills vidare mera provisoriskt inrymmes i någon redan befintlig, för ändamålet lämplig byggnad. Härigenom skulle också vinnas, att hovrätten skulle kunna träda i verksamhet snabbare än om för dess räkning en nybyggnad skulle uppföras.

I enlighet med den av Svea hovrätt uttalade meningen torde en ny hovrätt för de nordligaste delarna av riket böra omfatta Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län. Enligt å Svea hovrätts norrlandsavdelning vunnen erfarenhet giva norrlandsmålen full sysselsättning åt två divisioner, varjämte en tredje division delvis kan sysselsättas därmed. Hovrättens ordinarie sammansättning torde därför icke böra göras större än två divisioner eller samma storlek som den skånska hovrättens, men torde såsom regel härutöver ett par extra ledamöter böra tjänstgöra för förhindrande av uppkomsten av för stora balanser. Till en början torde måhända tre divisioner böra fungera för bortarbetande av redan förefintlig balans. En blivande hovrättsbyggnad borde därför vara så rymlig, att plats kunde beredas för tre divisioner.

Genom redan föreliggande anbud från olika norrländska städer torde vara sörjt för att det sålunda förefintliga lokalbehovet utan avsevärd kostnad för staten kan bliva fyllt.

Undertecknade hava hyst tvekan, huruvida med hänsyn till de föreliggande skälen för Svea hovrätts delning anledning vore att bifalla den kungl. propositionen om anslag till den extra, nionde divisionen i samma hovrätt, men hava, då den rättssökande allmänheten skulle bliva lidande av ett uppskov med åtgärder för avarbetande av den stora nu förefintliga balansen oavgjorda mål, stannat för att beträffande nämnda anslagskrav ej göra något yrkande utan allenast föreslå skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om inrättandet av en norrländsk hovrätt. Då förevarande föreliggande fråga, såsom av den lämnade historiken framgår, redan föreligger i ett särdeles utrett skick, bör dylikt förslag kunna framläggas redan vid 1922 års riksdag och den norrländska hovrätten träda i funktion med ingången av år 1923.

Med åberopande av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen samt vid 1922 års riksdag framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 20 januari 1921.

<i>Ivar Vennerström.</i>	<i>J. Rehn.</i>	<i>P. Persson,</i> Trängen.
<i>N. O. Olsson,</i> Rösta.	<i>P. S. Hedlund.</i>	<i>Ad. Wiklund.</i>
<i>Carl Sehlin.</i>	<i>W. Bäckström.</i>	<i>Ant. Wikström.</i>
<i>H. Andersson.</i>	<i>Erik Godin.</i>	<i>Ludwig Brännström.</i>
<i>C. J. Öberg.</i>	<i>F. E. Holmner.</i>	<i>Linus Lundström.</i>
<i>C. O. Johansson,</i> Sollefteå.	<i>Ernst Hage.</i>	<i>Alfred Lindström</i> i Långnäs.
<i>P. Bergström,</i> Bäckland.		<i>N. E. Nilsson.</i>
<i>J. P. Dahlén.</i>	<i>Rob. Karlsson.</i>	<i>C. A. Svensson.</i>
<i>Verner Hedlund.</i>	<i>Gerh. Strindlund.</i>	<i>P. J. Edberg.</i>
<i>Fritz Kaijser.</i>	<i>O. W. Lövgren.</i>	<i>Christian Ericson.</i>
<i>Ewald Lindmark.</i>		<i>K. Bergström</i> i Högsön.